

Vluchtelingen stellen voor onderwijs op sch

Een warm onthaal, een vlotte leerloopbaan en een mooi toekomstperspectief. Het zou voor iedere leerling moeten gelden. Een denkgroep binnen de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) boog zich over 'vluchtelingen in het Vlaams onderwijs'¹. De verhoogde instroom van vluchtelingen in 2015 was de directe aanleiding van deze strategische verkenning waaraan ook het COV meewerkte. We maken ons als denkgroep sterk: als het beter gaat met de vluchteling/nieuwkomer, gaat het beter met iedere leerling.

In onderwijs gaan we aan de slag met de kwaliteiten en het leerpotentieel dat iedere leerling in zich heeft. We houden rekening met zijn zorgnoden, los van de reden voor zijn vlucht of komst. Als nieuwkomer, en bij uitbreiding geldt dit voor alle studerenden, is het belangrijk om aansluiting te vinden bij opgedane ervaring en interesses. Wij hebben er als maatschappij alle baat bij om nieuwkomers aan te spreken op hun capaciteiten.

Onthaalonderwijs vandaag

Zestig dagen na inschrijving in het vreemdelingenregister zijn kinderen leerplichtig en komen ze in het reguliere onderwijs terecht. Voor extra taalstimulering voorzag de overheid in 2017 na uitdrukkelijke vraag 950 euro per anderstalige kleuter. Veel

scholen organiseerden voor het eerst onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers (OKAN)². Een blijvend knelpunt is dat nieuwkomers niet altijd op de school kunnen blijven waar ze worden ingeschreven. Dit vinden we niet bevorderlijk voor hun leerproces. Verhuizingen werden onderzocht zoveel mogelijk beperkt, zeker over de taalgrens. Een bijkomend probleem is de spreiding. Sommigen zitten geïsoleerd in scholen waar men geen ervaring heeft met OKAN, terwijl anderen met velen in het secundair geconcentreerd zitten in onthaalklassen. Nieuwkomers moeten we niet als een aparte en te isoleren groep bekijken. De verkenning lijkt het meest positief voor het basisonderwijs: de nieuwkomer krijgt er een rijk taal-aanbod en doet mee aan het hele

schoolleven. De focus ligt er naast verwerven van de taal, vooral op het opdoen van schoolse competenties en het aansluiten bij de leefwereld van de kinderen.

Wat kunnen we algemeen besluiten over onthaalonderwijs? Dat het misloopt op de grote transitiemomenten. Bij de keuzemomenten in de schoolloopbaan wordt het onvoldoende beheersen van de taal vaak bepalend. Een te makkelijke doorverwijzing naar een B-jaar fnuikt toekomstkansen en mist de oprit om via een verlengd traject op maat leerlingen te laten opstromen en een onderwijskwalificatie te behalen die aansluit bij hun capaciteiten en ambities.

We moeten leren denken op lange termijn: een brede algemene vorming, naast meer specifieke en beroepsgerichte vorming is cruciaal voor een duurzaam perspectief op de arbeidsmarkt.

Crisis of opportuniteit?

Een verhoogde instroom betekent niet altijd een crisis en telkens naar noodoplossingen grijpen, vermijden we best. Het is immers niet de eerste keer dat vluchtelingen in ons onderwijs instromen. Dat dit in de nabije toekomst zal verminderen lijkt weinig waarschijnlijk. We moeten hieruit lessen trekken en de kennis die we opdoen, verankeren. Door het onzekere aantal lestijden anderstalige nieuwkomers, is een groot verloop bij die leraren een probleem dat nader bekeken zal moeten worden. Het loont de moeite om te verkenen of een netwerkmodel voor leraren met expertise in onthaal van en onderwijs aan nieuwkomers kan worden ontwikkeld. We zien hier raakvlakken met het model van de ondersteuningsnetwerken in het kader van het M-decreet.

Het artikel over 'Vluchtelingen in het onderwijs'? Inderdaad zeer confronterend...

Al dacht ik in eerste instantie dat het bij dit onderwerp ging gaan over de leegloop binnen ons beroep.

de uitdagingen erp

Competenties screenen

Leerlingen screenen op aanwezige competenties is een belangrijke aanbeveling. Zeker voor zij die ouder zijn dan acht jaar als ze instromen. De denkgroep kijkt in de richting van gestandaardiseerde testen, die voorafgaan aan onderwijs. De eerder verworven kwalificaties of competenties die hierdoor ontdekt worden kunnen dan verder aangeboord worden. Zo wordt er minder uitgegaan dat de nieuwkomer een onbeschreven blad is omdat hij/zij geen Nederlands kent. Een proces dat niet per se in onderwijs dient plaats te vinden, kan verder geoperationaliseerd worden vanuit bestaande testen van scholen, overheidsbureaus en VDAB.

Hoe gaan we om met taal?

De denkgroep vindt het zinvol om verder te verkennen of de thuistaal of een contacttaal (bijvoorbeeld een wereldtaal als Engels of Frans) vaker een rol kan spelen in het eerste traject van een nieuwkomer in het onderwijs, in de samenleving of op de arbeidsmarkt. Dit zou in meer contexten kunnen overwogen worden en leiden tot andere beleidskeuzes. De Vlor bracht al eerder advies uit over meertaligheid.³

Inzetten op de verdere ontwikkeling van de thuistaal gaat nog een stap verder. In het Zweedse onderwijs wordt daar actief en succesvol op ingezet, evenals op doorgedreven, langdurige ondersteuning van het leren van de nieuwe taal.

Wat kunnen actoren buiten het onderwijs doen?

De denkgroep meent dat onderwijs bereid is zijn rol op te nemen, maar kan dit niet alleen. Actoren die een belangrijke rol spelen in de eerste opvang moeten meer het belang van onderwijs in de verdere toekomst van de nieuwkomers beseffen. Het onderwijsperspectief en daardoor het duur-

zaam toekomstperspectief moet centraal staan. Verdere maatregelen rond vestiging, financiële tegemoetkoming volgen daaruit en horen ermee samen.

Overal waar nieuwkomers zijn, moeten expertise en voorzieningen gegarandeerd zijn voor kwalitatieve opvang, ondersteuning en zodoende een duurzaam integratietraject. De rol bij de lokale (inter-)gemeentelijke of stadsdiensten leggen blijkt het meest efficiënt om de beoogde integrale aanpak vorm te doen krijgen. Één-expert-loket, langere trajectbegeleiding op maat en een inbedding in een sterk netwerk van lokale actoren is dan mogelijk.

Een diverse instroom

Voor het COV moet er permanente aandacht zijn voor kwalitatief onderwijs aan nieuwkomers, en niet enkel in tijden van crisis. Zekerheid bieden aan scholen en personeel is belangrijk. Betere werkomstandigheden en respect voor alle onderwijspersoneel zijn cruciaal om tot een beter imago en diverse instroom te komen. Het COV zal in de adviesfase de kaart trekken van een zeker statuut, een blijvende professionalisering en een diverse leraarskamer. ■

Onderwijs
voor vluchtelingen:
warm onthaal,
vlotte leerloopbaan
en duurzaam
toekomstperspectief
Verslag
van een strategische
verkenning

Vlor Vlaamse
Overheidsdienst
Vlaanderen

Dirk Geldof: “We moeten naar een onderwijs met diversiteit als uitgangspunt”

Om de denkgroep op weg te zetten vroeg de Vlor inbreng van experts. Socioloog en publicist Dirk Geldof⁴ was er één van.

Je gaf aan dat een verkenning één zaak is, maar dat dringend werk gemaakt moet worden van een advies.

De vorderingen gaan te traag, vooral op beleids- en structureel vlak. In heel veel scholen gebeuren ontzettend goede dingen, maar het onderwijs als systeem is nog veel te weinig voorbereid op de instroom van nieuwkomers. Ook in Nederland kwam men in 2017 in een advies tot de conclusie dat men niet klaar was voor de toestroom. We moeten ons onderwijs aanpassen zodat we klaar zijn voor de dagelijkse instroom van andersstalige nieuwkomers, maar ook voor een plotse toename. Maar het gevoel van urgentie ontbreekt.

Welke maatregelen zijn prioritair?

Voor nieuwkomers is de conclusie uit het OKAN-onderzoek dat we sneller de stap moeten zetten vanuit OKAN naar het reguliere onderwijs, en dat dit kantelmoment beter ondersteund moet gebeuren. In de basisscholen is meer aandacht nodig voor de ondersteuning van nieuwkomers, en dat gaat niet enkel over taal. >>

1. Lees 'Onderwijs voor vluchtelingen: warm onthaal, vlotte leerloopbaan en duurzaam toekomstperspectief.
2. Verslag van een strategische verkenning' op www.vlor.be/vluchtelingen.
3. onderwijs.vlaanderen.be/onthaalonderwijs-voor-anderstalige-nieuwkomers
4. <https://www.vlor.be/advies/advies-over-meertaligheid-als-realiiteit-op-school>
5. Auteur van 'Superdiversiteit. Hoe migratie onze samenleving verandert', Acco Uitgeverij, maart 2019.

>> Daarnaast moeten we dringend meer inzetten op diversiteit vóór de klas, ook omwille van het grote belang van rolmodellen voor jongeren met een migratie-achtergrond. Schoolteams en lerarenkamers moeten meer dan vandaag een afspiegeling worden van de samenleving, om de diverse talenten van kinderen beter te (h)erkennen. Er is een sterke inhaalbeweging nodig, want diversiteit in de klas neemt veel sterker toe dan diversiteit voor de klas. Daar zijn de kinderen en jongeren met een vluchtelingen-achtergrond één puzzelstuk, maar de tweede, derde en binnenkort vierde generatie van jongeren met een migratieachtergrond spelen hierin een belangrijke rol.

Adviezen en beleidsmaatregelen kunnen niet enkel over initiatieven voor nieuwkomers gaan, ze moeten deel uitmaken van een ruimer en structureel veranderingsproces dat ons onderwijs kwaliteitsvol laat blijven (of terug worden) voor alle kinderen in een superdiverse school-

omgeving. Heel belangrijk hierbij is het besef bij alle actoren dat nieuwkomers vandaag in een Vlaamse onderwijscontext terecht komen waar de kloof in leerprestaties tussen leerlingen van autochtone en allochtone origine vandaag zeer groot is. Dat probleem is ruimer dan de instroom van vluchtelingen: het gaat over de structurele onaanpassing van het huidige onderwijs aan de groeiende superdiversiteit. We vertrekken nog te veel vanuit een witte middenklassebril, waardoor veel talenten van jongeren met een migratieachtergrond onvoldoende erkend wordt, en onvoldoende aan bod komt in het onderwijs.

Zet onderwijs te weinig in op de superdiversiteit?

In de steden gebeurde er al heel wat, maar buiten de steden loopt dit veel trager. Het omgaan met die superdiversiteit is niet alleen de verantwoordelijkheid van een individuele leerkracht. Van directeur over

leerkracht tot administratie en poetspersoneel, de hele school moet aangepast zijn aan die nieuwe superdiverse realiteit. De vraag is niet wat we nog extra kunnen doen voor diversiteit, maar wél, wat is goed onderwijs anno 2019 voor klassen waar in de steden 2/3 van de kinderen en jongeren een migratieachtergrond hebben? In de stadstrand hebben trouwens ook stilaan 1/4 van de kinderen een migratieachtergrond.

Kampen we met een imago-probleem in onderwijs?

Ja. Hierop moeten we structureel inzetten. Gewoon wachten tot er iets meer aan de lerarenopleiding starten en er iets meer uitstromen is onvoldoende! Als je de kwaliteit van je onderwijs verbetert door vandaag al meer diverse schoolteams te installeren, moet je daar je personeelsbeleid op afstemmen en nieuwkomers actief stimuleren om een loopbaan in onderwijs te starten.

Naast het inzetten op onthaalonderwijs vanuit een geïntegreerd, inclusief perspectief is een transitie naar een onderwijs dat (super)diversiteit als uitgangspunt neemt, met diversensitieve onderwijsprofessionals en scholen, de bredere uitdaging. De vluchtelingen zijn misschien juist een kans, omdat ze vele scholen verplichtten, en nog iedere dag uitdagen om versneld stappen te zetten in een noodzakelijk en ruimer veranderingsproces. Zo kan diversiteit uitgroeien tot de kern van onderwijs, het onderwijsleerproces en het schoolleven. Je moet niet lesgeven over diversiteit, maar het als uitgangspunt nemen, zo zullen ook nieuwkomers beter aansluiting vinden. Meertaligheid moet daarbij meer als context erkend worden. We moeten minder angst hebben om met die meertaligheid in de klas en de speelplaats om te gaan. ■

© Dries Luyten

Dirk Geldof: "Schoolteams en lerarenkamers moeten meer dan vandaag een afspiegeling worden van de samenleving, om de diverse talenten van kinderen beter te (h)erkennen."